

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330.341.1

О. М. Боженко

Українська академія друкарства

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

В статті розглядаються проблеми та ефективність використання інвестиційного потенціалу підприємства.

Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва в сучасній ринковій економіці пов'язана насамперед з його інноваційним розвитком. Широке, масштабне впровадження інноваційних процесів (в результаті здійснення яких нові знання, ідеї матеріалізуються в прогресивні техніку і технології, нові методи і форми організації виробництва і праці, нові товари і послуги) забезпечує прискорений розвиток виробництва, підвищення його ефективності.

Питання інноваційної діяльності підприємств та інноваційної політики держави знайшли своє відображення в працях багатьох українських учених — Ю. Бажала, О. Батури, А. Гальчинського, В. Гейця, Я. Жаліла, М. Масловської, А. Никифорова, О. Савчук, В. Тарасевича, А. Чухна та інших.

Інтерес учених до досліджуваних проблем обумовлений зростанням значення інноваційного розвитку національної економіки, що забезпечить підвищення її конкурентоспроможності та належне місце в світовому ринковому середовищі. Разом з тим, практична реалізація державної інноваційної політики пов'язана з певними труднощами і проблемами, що заважають активізації інноваційної діяльності підприємств, і висвітлення цих проблем та шляхів їх розв'язання потребує подальших досліджень.

Необхідність розвитку інноваційних процесів обумовлена їх визначальною роллю в сучасній економіці, швидким моральним старінням техніки і технологій, посиленням значення інтенсивних факторів розвитку виробництва, оскільки екстенсивні фактори практично себе вичерпали або стали економічно не вигідними. Інтенсифікація сучасного виробництва здійснюється на основі застосування прогресивніших засобів виробництва, ефективного використання інвестицій, діючого устаткування, економії сировини, матеріалів, енергії. Разом з цим посилення конкуренції між підприємствами — суб'єктами ринкових відносин висуває перед кожним з них потребу пошуку ефективних методів

забезпечення їх динамічної рівноваги з конкурентним середовищем. Звідси і витікає необхідність на основі впровадження сучасних устаткування і технологій, методів організації і управління виробництвом в найбільшій мірі забезпечувати зростаючі суспільні потреби в нових видах конкурентоспроможності продукції.

Інноваційний розвиток промисловості, її галузей потребує державної підтримки і регулювання. Державна інноваційна політика повинна спрямовуватися на створення правових, організаційних і соціально-економічних умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного та інноваційного потенціалу країни. Цьому мають сприяти прийняті закони і нормативно-законодавчі акти з питань регулювання інноваційної діяльності [1, 2, 3, 4].

Однак в процесі проведення в Україні реформ та внаслідок світової фінансової кризи фінансово-економічний стан промислових підприємств країни в останні роки погіршився, зросла кількість збиткових підприємств. В цілому по промисловості їх частка становила: у 2006 році — 35%, у 2007 році — 33%, а у 2008 році зросла до 39% [6, с. 14; 7]. Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств знизилася з 5,8% у 2006–2007 роках до 5,0% у 2008 році [6, с. 14; 7]. Відповідно це призвело до зменшення обсягу інвестування інноваційної діяльності підприємств. Якщо в 2008 році сума інвестицій в основний капітал промисловості в цілому становила 77617,7 млн.грн., то в 2009 році — 57657,6 млн.грн. або на 25,7% менше [7]. В той час основні засоби промисловості характеризуються високим ступенем зносу, який у 2009 році становив 61,8% [7].

В останні роки спостерігається зниження інноваційної активності підприємств. Частка промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, у 2008-2009 роках була невисокою і становила 10,7–10,8% загальної кількості підприємств (у 2007 році — 14,2%) [6, с. 71; 7]. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції промисловості становила: у 2007 році — 6,7%, у 2008 році — 5,9% і у 2009 році — 4,8% [7].

Негативний вплив на інноваційну діяльність підприємств має недостатня увага держави до розвитку науки, відсутність належного бюджетного фінансування її. На розвиток науки та інноваційний розвиток в бюджеті України в останні роки передбачається 1,5–1,7% валового внутрішнього продукту, фактично виділяється значно менше, в той час як в розвинених ринкових країнах на наукові дослідження виділяється 3–5% ВВП (США, Японія, ЄС).

В сучасних умовах необхідні нова стратегія і якісні зміни механізму формування і реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики, яка має містити заходи, спрямовані на істотне збільшення бюджетного фінансування науки та інноваційної діяльності; застосування системи адресних податкових пільг, які б стимулювали постійне нарощування обсягу витрат на наукові дослідження на великих підприємствах та організаціях і залучення малого й середнього підприємництва до інноваційної діяльності; заохочення конкуренції; пільгове кредитування науково-технічних розробок і часткове фінансування великих важливих проектів на конкурсній основі.

Ключовим завданням в сучасних умовах є управління інноваційними процесами та ефективне використання інноваційного потенціалу, яким володіє національна економіка. Інноваційний потенціал — це узагальнююча характеристика рівня розвитку науки, техніки, сукупні можливості і ресурси, якими володіє суспільство щодо генерації та впровадження нових (радикальних і модифікованих) ідей для системного технічного і організаційного та управлінського оновлення економіки, розв'язання економічних та соціальних проблем. Інноваційний потенціал створюється зусиллями як вітчизняних проектних, науково-дослідних, дослідно-конструкторських, технологічних організацій, дослідних заводів, вищих навчальних закладів, інших організацій та підприємств, так і світових досягнень науки і техніки.

Інноваційний потенціал країни включає матеріально-технічну базу науки, наукові кадри, інформаційну складову, організаційно-управлінську структуру наукової сфери, фінансові можливості, можливості міжнародного науково-технічного співробітництва.

Важливою складовою інноваційного потенціалу економіки країни є сукупний інноваційний потенціал підприємств різних форм власності.

Інноваційний потенціал підприємства — це сукупні його можливості в сфері розроблення та впровадження інновацій, зокрема нових прогресивних технологій, машин, устаткування, виробничого проектування, розроблення і освоєння випуску нових видів продукції, нових методів їх виробництва.

Економічна оцінка ефективності використання інноваційного потенціалу повинна враховувати: новизну і перспективність наукових розробок; кількість запропонованих і реалізованих наукових і технічних пропозицій; економічний ефект, отриманий в народному господарстві в результаті використання завершених розробок і реалізованих робіт; практичний внесок в підвищення технічного рівня і техніко-економічних показників підприємств галузі в зіставленні з витратами наукових організацій; техніко-економічні показники запропонованих і освоєних у виробництві розробок порівняно з кращими зарубіжними зразками; кількість, значущість відкриттів, винаходів і проданих ліцензій; економічний ефект, отриманий в народному господарстві від реалізації відкриттів і винаходів; якість і терміни проведення робіт; економію грошових і матеріальних ресурсів; підготовку наукового персоналу.

Інноваційна активність промислових підприємств оцінюється за допомогою показників: кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, в тому числі за напрямками — дослідження і розробки (зокрема внутрішні НДР, зовнішні НДР); придбання нових технологій, з них придбання виключних майнових прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів; придбання машин, устаткування, установок; виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їх виробництва; маркетинг, реклама і т.н.

Інноваційна активність промислових підприємств, що впроваджували інновації, оцінюється за допомогою двох груп показників. Перша група характе-

ризує кількість підприємств, що впроваджували інновації, та їх частку в загальній кількості промислових підприємств, в тому числі: проводили комплексну механізацію та автоматизацію виробництва; впроваджували нові технологічні процесі, зокрема маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні; освоювали виробництво інноваційних видів продукції, зокрема нових видів техніки. Друга група включає кількісні показники впровадження нових технологічних процесів, в тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних, та освоєння виробництва інноваційних видів продукції (зокрема нових видів техніки).

Результативність інноваційної діяльності підприємства оцінюється як на основі розрахунку економічного ефекту від впровадження інновацій, так і визначення ступеня впливу нововведень на показники його діяльності: приріст обсягу виробленої продукції; приріст продуктивності і фондоозброєності праці; приріст фондівіддачі; отримана економія від упровадження інновацій; приріст рентабельності виробництва та ін.

Слід зазначити, що ефективні техніко-технологічні, організаційні, економічні нововведення забезпечують позитивний вплив на соціальні процеси на підприємстві та навколишнє середовище. І вибір варіантів інноваційного розвитку підприємства повинен здійснюватися не лише за критерієм економічного ефекту та максимально позитивного впливу на економічні показники діяльності та соціальні процеси на підприємстві, а і за критерієм соціальної ефективності з визнанням пріоритетності останньої.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку світової економіки, що базуються в основному на інноваційному шляху розвитку, пріоритетними для економіки України є удосконалення механізму формування і реалізації державної науково-технічної політики, створення відповідних умов і стимулів для активізації інноваційної діяльності підприємств.

Впровадження інновацій у виробництво забезпечує максимальну ефективність та максимально позитивний вплив на показники виробничо-господарської діяльності підприємства за умови їх постійного та системного використання.

1. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999. 2. «Концепція наукової, науково-технічної та інноваційної політики в системі вищої освіти» 2001. 3. Закон України «Про інноваційну діяльність», від 4.07.2002. 4. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», від 18.08.2003. 5. Економіка підприємства : підруч. / за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. — Вид. 4-те, перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2009. — 816 с. 6. Промисловість України у 2001–2007 роках. Статистичний збірник. — К. : Державний комітет статистики України, 2008. — 306 с. 7. Веб-сайт Держкомстатистики України. — www.ukrstat.gov.ua. 8. <http://zakon.rada.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=88nreg=2154-17>

Problems and efficiency of the use of investment potential of enterprise are examined in the article.